

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

TEKNOLOGIYA FANINI O'QITISHDA AXBOROTLASHGAN TA'LIM PLATFORMALARINING O'RNI.

Kucharov Sardorbek Akmalovich

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ma'lumki, masofaviy ta'lim – yangi axborot texnologiyalari va multimedia tizimlari negizida kunduzgi, kunduzgi-sirtqi, sirtqi va kechki ta'lim elementlarini birlashtiruvchi o'ziga xos o'qitish shakli hisoblanadi. Zamonaviy aloqa vositalari va elektron nashriyotlar an'anaviy o'qitish shakllari kamchiliklarini (yutuqlarini saqlab qolgan holda) bartaraf etish imkoni ekan, maqolada ham ta'limning alohida jixatlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *masofaviy ta'lim, pedagogik texnologiyalar, usullar, axborot, dars, informatika, kurs.*

Аннотация: *Известно, что дистанционное обучение является своеобразной формой обучения, основанной на новых информационных технологиях и мультимедийных системах, объединяющей элементы очного, очно-заочного, заочного и вечернего обучения. Современные средства связи и электронные издания позволяют устранить недостатки традиционных форм обучения (сохраняя их преимущества). В данной статье также анализируются отдельные аспекты образования.*

Ключевые слова: *дистанционное обучение, педагогические технологии, методы, информация, урок, информатика, курс.*

Texnologiya fanini o'qitish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, u talabalarga texnologik bilim va ko'nikmalarni o'rgatish orqali ularning ijtimoiy hayotdagi faolligini ta'minlaydi. Bugungi kunda axborot texnologiyalarining rivojlanishi har bir sohada yangiliklarni kiritish va uni samarali ishlatish imkoniyatini yaratmoqda. Shuning uchun, axborot savodxonligi talabalarni zamonaviy dunyoga moslashtirishda, ularga axborot manbalarini izlash, tahlil qilish, to'g'ri va samarali foydalanish ko'nikmalarini berish muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot savodxonligi nafaqat informatika fani doirasida, balki har bir insonning kundalik hayotida ham zarur bo'lgan ko'nikma sifatida shakllanadi. Bu fanni o'qitishda axborot savodxonligini oshirish, talabalarni raqamli dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy ma'noda birinchi masofaviy ta'lim kursi 1840-yillarda ser Isaak Pitman tomonidan taqdim etilgan bo'lib, u stenogramma tizimini otkritkalarda stenografiyaga ko'chirilgan matnlarni pochta orqali yuborish va tuzatish evaziga o'z talabalaridan transkripsiyalarni olish orqali o'rgatgan. Talabalarning fikr-mulohazalarini bildirish elementi Pitman tizimidagi muhim yangilik edi. Bu sxema 1840-yilda Angliya bo'ylab yagona pochta tariflarining joriy etilishi tufayli mumkin bo'ldi. Ushbu dastlabki ish juda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

muvaffaqiyatli bo'ldi va uch yildan so'ng ushbu kurslarni yanada rasmiy asosda tashkil etish uchun Fonografik yozishmalar jamiyati tashkil etildi. Jamiyat butun mamlakat bo'ylab ser Isaak Pitman kollejlarning keyinchalik shakllanishiga yo'l ochdi. Qo'shma Shtatlardagi birinchi sirtqi maktab 1873 yilda tashkil etilgan Uyda o'qishni rag'batlantirish jamiyati edi. 1894 yilda asos solingan Wolsey Hall, Oksford Buyuk Britaniyadagi birinchi masofaviy ta'lim kolleji edi.

COVID-19 pandemiyasi davrida dunyoda videokonferentsiyalar orqali masofaviy darslar kun sayin ortmoqda. Xususan, Rossiya, Italiyada bunga ko'proq e'tibor qaratilgan. COVID-19 pandemiyasining ta'limga ta'siri bo'ldi albatta, sababi COVID-19 pandemiyasi butun dunyo bo'ylab maktablarning ko'pchiligining yopilishiga olib keldi. Ko'pgina maktablar Zoom, Cisco Webex, Google Classroom, Google Meet, Microsoft Teams, D2L va Edgenuity kabi platformalar orqali onlayn masofaviy ta'limga o'tishdi. Ushbu o'tishning internetga ulangan qurilma yoki barqaror internet aloqasi bo'lmagan talabalarga ta'siridan xavotirlar paydo bo'ldi. COVID-19 pandemiyasi davrida masofaviy ta'lim ko'plab talabalar va o'qituvchilar uchun sinxron ta'limni to'xtatdi; o'qituvchilar real vaqt rejimida dars bera olmay qolgan va faqat asinxron ta'limga o'ta olgan bo'lsa, bu ularning o'tish jarayonini yengishlariga sezilarli va salbiy ta'sir ko'rsatdi va turli huquqiy muammolarni, ayniqsa mualliflik huquqini keltirib chiqardi. Onlayn ta'limning afzalliklari va kamchiliklari haqidagi yaqinda o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, talabalar o'z ishlarini ishlab chiqarishda qiyinroq vaqtga duch kelindi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar o'qitiladigan ma'lumotlar miqdorini qisqartirishlari va talabalar o'zlarining ishlarini yaratishlari uchun dars davomida ko'proq faoliyatni o'z ichiga oldi. Internet texnologiyasi ochiq ta'lim resurslari va elektron ta'lim va MOOC kabi vositalar orqali masofaviy ta'limning ko'plab shakllarini ta'minladi.

Ma'lumki, internetning kengayishi chegaralarni xiralashtirsa-da, masofaviy ta'lim texnologiyalari etkazib berishning ikkita usuliga bo'linadi: sinxron ta'lim va asinxron ta'lim. Sinxron ta'limda barcha ishtirokchilar an'anaviy sinfda o'qitishdagi kabi bir vaqtning o'zida virtual sinfda "hozir" bo'lishadi. Bu vaqt jadvalini talab qiladi. Veb-konferentsiya, videokonferensaloqa, o'quv televideniyesi, o'quv televideniyesi to'g'ridanto'g'ri efirga uzatiladigan sun'iy yo'ldosh (DBS), internet radiosi, jonli efir, telefon va internetga asoslangan VoIP kabi sinxron texnologiyalarga misol bo'la oladi.

Veb-konferentsiya dasturi sinf yig'ilishlarini osonlashtirishga yordam beradi va odatda matnli suhbat, so'rovlar, qo'l ko'tarish, kulgichlar va boshqalar kabi qo'shimcha o'zaro ta'sir vositalarini o'z ichiga oladi. Bu vositalar, shuningdek, sinxron sessiyalar yozuvlarini tinglay oladigan talabalarning asinxron ishtirokini qo'llab-quvvatlaydi. Masofaviy ta'lim kurslarida ishtirokchilarning mavjudligini oshirish uchun immersiv muhitlar (ayniqsa SecondLife) ham qo'llanilgan. Sinf xonasidan foydalangan holda sinxron ta'limning yana bir shakli bu robot proksi-serverlaridan foydalanish, shu jumladan kasal talabalarga darslarga borishga ruxsat beruvchilar.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Asinxron ta'limda ishtirokchilar kurs materiallariga o'zlarining jadvallari bo'yicha moslashuvchan tarzda kirishadi. Talabalar bir vaqtning o'zida birga bo'lishlari shart emas. Masofaviy ta'limning eng qadimgi shakli bo'lgan pochta yozishmalar asinxron yetkazib berish texnologiyasi bo'lib, xabarlar paneli forumlari, elektron pochta, video va audio yozuvlar, bosma materiallar, ovozli pochta va faks.

Ikki usulni birlashtirish mumkin. Ochiq universitetlar va kampusga asoslangan institutlar soni ortib borayotgan ko'plab kurslar masofadan o'tkaziladigan mashg'ulotlarni to'ldirish uchun doimiy yoki kunduzgi o'qitish sessiyalaridan foydalanadi. Ushbu aralash masofaviy va kampusga asoslangan ta'lim so'nggi paytlarda "aralashirilgan ta'lim" yoki kamroq tez-tez "gibrid ta'lim" deb nomlana boshladi. Ko'pgina ochiq universitetlar "masofaviy ta'lim" rukni ostida texnologiyalar aralashmasidan va o'qitish usullaridan (yuzma-yuz, masofaviy va gibrid) foydalanadi.

Texnologiya fanini o'qitishda axborotlashgan ta'lim platformalari o'quvchilarda axborot savodxonligini oshiradi, innovatsion fikrlash va zamonaviy texnologik ko'nikmalarni rivojlantiradi, o'quv jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) samarali integratsiya qilish imkonini beradi; ular masofaviy ta'lim, multimedia materiallaridan foydalanish va o'quvchilarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Texnologiya ta'limida platformalarning o'rni:

- **Axborot savodxonligi va ko'nikmalar:** Talabalarni axborotni tahlil qilish, baholash va samarali ishlatishga o'rgatadi.
- **Interaktivlik:** O'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi, multimedia (rasm, video, audio) materiallardan foydalanishni ta'minlaydi.
- **Masofaviy ta'lim:** Texnologik cheklovlardan qat'iy nazar ta'lim olish imkoniyatini yaratadi, ayniqsa masofaviy va gibrid ta'limda ahamiyatli.
- **Innovatsion fikrlash:** Loyihalash, muammolarni yechish va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.
- **Shaxsiylashtirilgan ta'lim:** Har bir o'quvchining o'z sur'atida va qiziqishiga mos ravishda o'rganishiga yordam beradi.
- **Didaktik ta'minot:** O'qituvchilarga o'quv materiallarini tayyorlash, baholash (testlar va boshqalar) va o'quvchilar faoliyatini kuzatishda yordam beradi.
- **Kasbiy tayyorgarlik:** Zamonaviy ish joylarida talab qilinadigan texnologik ko'nikmalarni shakllantiradi, bu esa ularni kelajakda raqobatbardosh qiladi.

Platformalar, umumiy olganda, texnologiya fanini nazariyadan amaliyotga ko'chirib, o'quvchilarni zamonaviy axborot jamiyatining faol a'zolariga aylantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Masofaviy o'qitishda interaktiv radio yo'riqnomasi (IRI), interaktiv audio yo'riqnomasi (IAI), onlayn virtual dunyolar, raqamli o'yinlar, vebinarlar va vebtranslyatsiyalardan ham foydalanish mumkin, bularning barchasi elektron ta'lim deb ataladi. Nihoyat, masofaviy ta'lim, har qanday ta'lim kabi, talabalar, o'qituvchi va o'quv resurslaridan, ya'ni o'quvchiga

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

o'qishga imkon beradigan kitoblar, audio, video va grafik displeylardan iborat bo'lgan o'quv guruhini tashkil etadi, ba'zan o'quv jamoasi deb ataladi. ko'rsatma mazmuniga kirish. Internetdagi ijtimoiy tarmoqlar jamiyat qurish g'oyasini ilgari suradi. Facebook va YouTube kabi saytlarda foydalanuvchilar profil yaratadilar, ular bilan aloqada bo'lgan a'zolari ("do'stlar") aniqlaydilar va hamfikrlarning yangi hamjamiyatlarini yaratadilar. Masofaviy ta'lim sharoitida bunday tarmoq o'quvchilarning bir-biri bilan aloqalarini ta'minlashi va shu bilan ularning izolyatsiya hissini kamaytirishi mumkin. Zamonaviy masofaviy ta'lim kurslarida raqamli o'qish materiallari, podkastlar (talabaning bo'sh vaqtida elektron tinglash yoki ko'rish uchun yozib olingan sessiyalar), elektron pochta, mavzuli (bog'langan) muhokama forumlari, chat xonalari va testlarni o'z ichiga olgan veb-ga asoslangan kurslarni boshqarish tizimlari qo'llaniladi. virtual (kompyuter simulyatsiyasi) sinflarda funkcionallikni olish. Ham mulkiy, ham ochiq kodli tizimlar keng tarqalgan. Aksariyat tizimlar odatda asinxron bo'lsa-da, o'quvchilarga ko'p funksiyalardan xohlagan vaqtda foydalanish imkonini beradi, jonli video, audio va elektron hujjatlarga belgilangan vaqtda umumiy foydalanishni o'z ichiga olgan sinxron texnologiyalar ham qo'llaniladi. Bloglar, vikilar (sinfdagi barcha ishtirokchilar tomonidan o'zgartirilishi mumkin bo'lgan veb-saytlar) va birgalikda tahrirlangan hujjatlar ko'rinishidagi umumiy ijtimoiy maydonlar ta'lim muassasalarida ham qo'llaniladi, lekin ular bilan muloqot qilish uchun Internetda mavjud bo'lgan o'xshash joylarga qaraganda kamroq darajada. Zamonaviy institutsional masofaviy ta'limning o'sishi bilan bir qatorda Internetga asoslangan yoki osonlashtirilgan shaxsiy ta'lim xizmatlari, jumladan, elektron repetitorlik, elektron murabbiylik va tadqiqot yordami paydo bo'ldi. Bundan tashqari, ko'plab ta'lim kompaniyalari mavjud bo'lib, ular ota-onalarga o'z farzandlari uchun mahalliy repetitorlarni tanlash va ular bilan bog'lanishda yordam berishadi. Masofaviy ta'lim dasturlari va repetitorlik xizmatlaridan foydalanish, ayniqsa, bolalarini uyda o'qiydigan ota-onalar orasida ko'paydi. Ko'pgina universitetlarda o'qish, yozish va asosiy matematika bo'yicha tuzatish yordami uchun ba'zi onlayn repetitorlik xizmatlari mavjud va ba'zilarida hatto dissertatsiya jarayonida doktorlik nomzodlariga yordam berish uchun onlayn murabbiylik dasturlari mavjud. Va nihoyat, Internetga asoslangan ko'plab shaxsiy yordamchi kompaniyalar uzluksiz ta'lim yoki kasbiy rivojlanishga intilayotgan kattalar uchun bir qator xizmatlarni taklif qiladi.

Onlayn ta'lim - bu o'qituvchilar yoki talabalar Internetda mavjud bo'lgan ta'lim vositalaridan foydalanishi.

Bu shuni anglatadiki, talabalar o'qituvchi va tengdoshlari bilan jismonan sinfda bo'lganlarida ham onlayn vositalardan foydalanishlari mumkin. Onlayn ta'limdan istalgan joyda va istalgan vaqtda foydalanish mumkin, shuning uchun o'qituvchilar talabalardan darsda yoki uyda tayyorgarlik va topshiriqlar uchun ulardan foydalanishlari mumkin.

Onlayn ta'lim vositalari ko'pincha sinfda aralash ta'lim muhitini yaratish uchun ishlatiladi. Bu o'quvchilarni darsga va materialga jalb qilishda yordam beradi.

Onlayn ta'lim, shuningdek, o'qituvchilarga darsdan oldin tayyorgarlik vaqtini tejashga yordam beradi. Onlayn ta'lim vositalari yordamida o'qituvchilar qog'ozlarni baholash,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

talabalarga yakkama-yakka e'tibor berish va hatto band bo'lgan ish jadvalida o'zlari uchun bo'sh vaqt olish uchun ko'proq vaqt sarflashlari mumkin. Masofaviy ta'lim o'qituvchi yoki tengdoshlar bilan shaxsan o'zaro muloqotni o'z ichiga olmaydi. Talabalar uyda mustaqil o'qishadi va o'rganish individualdir va har bir talaba va ularning mavjudligiga qarab tezlik va vaqt jadvaliga qarab o'zgaradi.

Masofaviy ta'lim aslida onlayn ta'limning ta'lim vositalariga tayanadi va shuning uchun ikkalasi o'rtasida qandaydir chalkashliklar mavjud. Onlayn masofaviy ta'lim bilan ham o'qish mumkin. Shu ma'noda masofaviy ta'lim onlayn ta'limning bir qismidir.

Masofaviy ta'lim masofaviy bo'lgani uchun talabalarni butun dunyo bo'ylab universitetlar bilan bog'lashi mumkin va bu turli mamlakatlardagi talabalar uchun yanada qulayroq bo'ladi. Bundan tashqari, u arzonroq ekanligi ma'lum, bu esa butun dunyo bo'ylab va turli ijtimoiy-iqtisodiy darajalarda ko'plab talabalar uchun ta'limni yanada qulayroq qilishga yordam beradigan yana bir omildir

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo_jaeva.N.N.Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.–T.:2003.- 174 b.
2. Barkamol avlod orzusi. – T.: O_zbekiston. 2000. - 245 b.
3. Beruniy. Qadimiy xalqlardan qolgan yodgorliklar Tanlangan asarlar. 1-jild. – Toshkent: 1968. 106-107 b.
4. Bepalko V.P. Slagaeme pedagogicheskoy texnologii. –Moskva: Pedagogika, 1989. - 190 b.
5. Bob Kizlik. Lesson Planning, Lesson Plan Formats and Lesson Plan Ideas.. www.ADPRIMA.com
6. Bugatov V.M. Pedagogicheskie tainstva didakticheskix igr. Ucheb.- metodicheskoe posobie. 2-e izd.. – M.: Flinta, 2003. -152 s.
7. Gromkova M.T Pedagogika obrazovaniya vzroslox (uchebnoe posobie) – M.: TOO. Intl.Tex. 1995 g. - 96 s.
8. Кучаров, С. (2023). Основные формы преподавания профильных предметов для технологических образовательных направлений. Общество и инновации, 4(1/S), 171-181.
9. Кучаров, С. (2022). Технологик ta'limda zamonaviy o'qitish metodlaridan foydalanish. Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(3), 280-284.
10. Кучаров, С. (2023). Технологик ta'lim yo'nalishida mutaxassislik fanlarini o'qitishining asosiy shakllari. Общество и инновации, 4(1), 171-181.